

здоров'я. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/ti-yak-u-mezhah-iniciativi-oleni-zelenskoyi-ukrayincyam-rozkazhut-pro-vazhlivist-pikluvannya-pro-mentalne-zdorovya>

Міністерство освіти і науки України. (2018). *Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству* (Лист № 1/11-5480 від 18 травня 2018 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text>

Пащенко, О. В. (2024). Проект «Психологічна реабілітація в природі»: Умови воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні. У *Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни: міжнародний досвід та українські реалії»* (с. 456–467). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743917/1/%D0%9F%D0%90%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BEWELL-BEING-2024.pdf>

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів. (n.d.). *Міжнародний проект з екологічної освіти для молоді прифронтових громад*. <https://sdbuvr.gov.ua/news/mizhnarodnyy-proyekt-z-ekolohichnoyi-osvity-dlya-molodi-pryfrontovyykh-hromad>

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ МОБІЛЬНОСТІ УЧНІВ З УКРАЇНИ

Дар'я ВОРОНІНА-ПРИГОДІЙ

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0545-1727>

Сучасна система шкільної освіти в Україні функціонує в умовах високої динаміки соціальних, економічних і геополітичних змін, що суттєво трансформують освітні траєкторії учнів. Особливої актуальності набуває феномен освітньої мобільності, який охоплює внутрішнє переміщення в межах країни, вимушену міграцію за кордон, а також участь у дистанційних і змішаних формах навчання. Така мобільність має не лише просторовий, а й інституційний вимір, адже передбачає взаємодію різних освітніх систем, стандартів і культур навчання.

З 2022 року, значна частина дітей шкільного віку опинилася в умовах вимушеної міграції. Це створює комплексні виклики для освітньої системи: потребу в швидкій адаптації учнів до нових освітніх середовищ, забезпеченні безперервності навчання, наданні психологічної підтримки, а також визнанні та узгодженні освітніх результатів, здобутих у різних країнах. Додатково актуалізується проблема збереження національної ідентичності та мовно-культурного зв'язку з Україною (Локшина та ін., 2025).

У цих умовах інноваційні практики шкільної освіти стають ключовим інструментом забезпечення доступності, якості та інклюзивності навчання. Йдеться про впровадження цифрових освітніх платформ,

гнучких навчальних планів, індивідуальних освітніх траєкторій, а також моделей подвійного зарахування. Такі підходи сприяють ефективній інтеграції учнів у нові освітні системи, водночас забезпечуючи сталість їхнього зв'язку з українською освітою та підтримку академічної наступності.

Освітня мобільність у сучасних умовах розглядається як ключова характеристика функціонування шкільної освіти, особливо в контексті соціальних і геополітичних викликів, що постали перед Україною. Освітня мобільність – це здатність учня змінювати освітнє середовище без втрати доступу до навчання, включаючи географічні, організаційні та цифрові переміщення. Вона може бути внутрішньою (переміщення в межах України), зовнішньою (навчання за кордоном) та віртуальною (онлайн-навчання без фізичної зміни місця перебування).

У цьому контексті важливим є уточнення поняття «дитина-мігрант» (англ. *migrant child*) – це особа віком до 18 років, яка залишає місце свого постійного проживання незалежно від того, чи відбувається переміщення в межах країни або через міжнародний кордон, тимчасово чи постійно, з різних причин, не обов'язково пов'язаних із переслідуванням або збройним конфліктом (Lokshyna & Voronina-Pryhodii, 2025, p. 173).

Учні-мігранти, або діти-мігранти потребують адаптивних освітніх підходів, що враховують їхній психологічний стан, рівень попередньої підготовки та можливі мовні бар'єри. У цьому контексті інноваційні практики в освіті постають як сукупність педагогічних, організаційних і технологічних рішень, спрямованих на забезпечення гнучкості, інклюзивності та безперервності освітнього процесу.

Освітня мобільність учнів з України супроводжується комплексом системних викликів, що впливають на ефективність освітнього процесу та потребують цілеспрямованих управлінських і педагогічних рішень. Одним із ключових є порушення безперервності навчання, зумовлене частою зміною закладів освіти або освітніх систем. Різниця у навчальних програмах, підходах до оцінювання та змісті освіти ускладнює визнання попередніх результатів і формування узгодженої індивідуальної освітньої траєкторії.

Суттєвим бар'єром залишається мовний фактор, особливо в умовах навчання за кордоном. Недостатній рівень володіння мовою навчання обмежує академічну успішність учнів, знижує їхню участь у навчальній діяльності та ускладнює соціальну взаємодію з однолітками і вчителями. Поряд із цим важливого значення набуває проблема психологічної адаптації, оскільки зміна середовища, соціального оточення та життєвих обставин часто супроводжується емоційним напруженням і дезорієнтацією.

Окремим викликом є нерівний доступ до цифрової інфраструктури, що визначає можливості участі у дистанційному та змішаному навчанні. Відсутність належних технічних засобів або стабільного інтернет-

з'єднання поглиблює освітню нерівність. У сукупності ці фактори актуалізують потребу у впровадженні гнучких, інклюзивних та технологічно підтриманих освітніх рішень.

З огляду на окреслені виклики, пов'язані з освітньою мобільністю учнів, постає необхідність системного переосмислення підходів до організації освітнього процесу. Традиційні моделі шкільної освіти виявляються недостатньо гнучкими для забезпечення безперервності, інклюзивності та якості навчання в умовах постійних змін освітнього середовища. Це актуалізує потребу у впровадженні інноваційних рішень, здатних оперативно реагувати на різноманітні освітні потреби мобільних учнів.

Водночас інноваційні практики не є однорідними за своїм змістом і функціональним призначенням. Вони охоплюють широкий спектр педагогічних, організаційних і технологічних підходів, що забезпечують адаптацію освітнього процесу до нових умов. З метою їх систематизації доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних напрямів, кожен із яких виконує специфічну роль у підтримці освітньої мобільності. Такий підхід дає змогу не лише структурувати наявний досвід, а й визначити перспективні вектори розвитку шкільної освіти в умовах динамічних трансформацій (Ліннік, 2023; Богачков & Уган, 2025).

У подальшому викладі пропонується класифікація інноваційних практик шкільної освіти, що відображає ключові напрями їх реалізації та педагогічний потенціал у забезпеченні ефективного навчання учнів з досвідом мобільності.

1. Цифрові та дистанційні технології навчання. Цифровізація освіти виступає базовою умовою підтримки навчання в ситуаціях просторової нестабільності. Сучасні платформи дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams) забезпечують не лише доступ до навчальних матеріалів, а й можливості синхронної та асинхронної взаємодії між учнями й учителями, моніторингу результатів і зворотного зв'язку. Важливою тенденцією є використання інтерактивного контенту (відеоуроків, тестів, симуляцій), що підвищує залученість учнів. Змішане навчання дає змогу комбінувати онлайн- та офлайн-активності, оптимізуючи навчальне навантаження та забезпечуючи гнучкість. Мобільне навчання, реалізоване через смартфони й планшети, створює умови для безперервного доступу до освіти навіть за обмежених ресурсів.

2. Віртуальна та міжнародна освітня мобільність. Розвиток міжнародних освітніх мереж сприяє інтеграції учнів у глобальний освітній простір. Онлайн-платформи співпраці, зокрема eTwinning, дають змогу реалізовувати спільні навчальні проекти, обмінюватися досвідом і формувати міжкультурні компетентності. Віртуальні обміни сприяють взаємодіяти учням з однолітками з інших країн без фізичного переміщення, що особливо актуально в умовах обмеженої мобільності. Такі

практики сприяють розвитку мовних навичок, цифрової грамотності та глобального мислення.

3. Персоналізоване навчання. Індивідуалізація освітнього процесу стає відповіддю на різноманітність освітніх потреб учнів. Розроблення індивідуальних навчальних планів дає змогу враховувати попередній освітній досвід, рівень підготовки та темп засвоєння матеріалу. Адаптивні освітні системи автоматично регулюють складність завдань, надають рекомендації та відстежують прогрес, що сприяє більш ефективному навчанню. Такий підхід підвищує мотивацію учнів і забезпечує кращі освітні результати.

4. Інклюзивні та адаптаційні практики. Забезпечення психологічного комфорту та соціальної інтеграції є важливою складовою сучасної школи. Практики підтримки охоплюють діяльність шкільних психологів, реалізацію адаптаційних програм для новоприбулих учнів, а також упровадження моделей наставництва, зокрема рівневе навчання і систему «друга-наставника». Вони сприяють формуванню безпечного освітнього середовища, розвитку комунікативних навичок і зниженню рівня стресу. Інклюзивний підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня та створення умов для рівного доступу до освіти.

5. Проектно-орієнтоване навчання. Проектна діяльність орієнтована на практичне застосування знань і розвиток ключових компетентностей. Учні працюють у командах над вирішенням реальних проблем, що сприяє формуванню критичного мислення, навичок співпраці та самостійності. Особливу ефективність демонструють STEM та STEAM-проекти, які інтегрують природничі науки, технології, інженерію, мистецтво та математику. Участь у міжнародних проєктах додатково розвиває міжкультурну комунікацію.

6. Гібридні освітні моделі. Гібридні моделі поєднують можливості очного та дистанційного навчання, забезпечуючи варіативність освітніх форматів. Вони дають змогу учням продовжувати навчання незалежно від місця перебування, підтримуючи зв'язок із національною освітньою системою. Такі підходи сприяють збереженню освітньої наступності та розширюють доступ до якісних освітніх ресурсів.

Практичні приклади реалізації інновацій у контексті міжнародної мобільності учнів з України демонструють поєднання цифрових, організаційних та міжінституційних рішень. Зокрема, поширеною є практика «подвійного навчання» (англ. *double schooling*), коли учні одночасно відвідують школи в країнах перебування та навчаються за українськими дистанційними програмами, формуючи транснаціональний освітній простір (Orobchuk et al., 2026, p. 2–4). На рівні ЄС реалізуються ініціативи підтримки доступу до освіти, включаючи онлайн-ресурси українською мовою, програми обміну та професійної співпраці в межах eTwinning, що сприяють інтеграції учнів і вчителів (European Commission, n.d.). У країнах Європи впроваджуються політики включення українських

дітей у національні освітні системи із збереженням зв'язку з українською освітою, що підтверджується високими показниками охоплення навчанням та розвитком змішаних моделей освіти (UNESCO, 2025). Такі практики засвідчують ефективність інновацій у забезпеченні безперервності навчання та адаптації учнів у міжнародному освітньому середовищі.

Інноваційні практики в освіті створюють умови для стійкості та адаптивності навчальних систем у динамічному середовищі. Вони сприяють індивідуалізації освітніх траєкторій, підтримують розвиток цифрової грамотності та самостійності учнів, а також активізують їхню навчальну залученість. Крім того, такі підходи посилюють міжкультурну взаємодію та формують здатність ефективно навчатися в різних освітніх контекстах.

Водночас упровадження інновацій супроводжується низкою обмежень і ризиків. Зокрема, зберігається нерівномірний доступ до технологій та якісних освітніх ресурсів, що впливає на результати навчання. Відчутною є потреба у підвищенні цифрової та методичної компетентності педагогів. Додатковими викликами виступають труднощі соціально-емоційної адаптації учнів і неузгодженість освітніх вимог різних країн, що ускладнює академічну мобільність і визнання результатів навчання.

Отже, освітня мобільність учнів з України є одним із визначальних викликів сучасної шкільної освіти, що актуалізує потребу в системному оновленні її змісту, форм і методів організації. Умови вимушених переміщень, навчання в різних освітніх системах та зростання ролі цифрових технологій зумовлюють необхідність переходу від традиційної моделі навчання до більш гнучкої та адаптивної. Аналіз сучасних підходів засвідчує, що найбільш результативними є інноваційні практики, пов'язані з цифровізацією освіти, персоналізацією навчання, розвитком інклюзивного середовища та розширенням міжнародної освітньої співпраці. Їх комплексне впровадження забезпечує не лише доступ до освіти незалежно від місця перебування учня, а й підтримує якість навчальних результатів та їх наступність у різних освітніх контекстах. Особливо важливим є створення умов для інтеграції дітей з досвідом міграції без втрати їхнього зв'язку з національною освітньою системою.

Перспективи розвитку шкільної освіти в Україні пов'язані з подальшою цифровою трансформацією, удосконаленням педагогічних практик та розширенням міжнародного партнерства. Важливим стратегічним завданням є формування гнучкої освітньої моделі, здатної швидко реагувати на зміни та забезпечувати рівний доступ до якісної освіти для всіх учнів, незалежно від їхнього життєвого досвіду та умов навчання. У цьому контексті інтеграція України в європейський освітній простір виступає ключовим напрямом подальшого розвитку.

Ключові слова: Європейський освітній простір, інтеграція, освітня мобільність, учні з України, шкільна освіта.

Список використаних джерел

- Богачков, Ю., та Уган, П. (2025). Моделі змішаного навчання в контексті змішаних процесів. *Інформаційні технології та засоби навчання*, 107(3), 239–260. <https://doi.org/10.33407/itlt.v107i3.5920>
- Ліннік, О. (2023). Змішане навчання як стратегія адаптації освітнього процесу в школі до війни. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 39(1), 25–32. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.394>
- Локшина, О. І., Сисоєва, С. О., Борисенко, І. В., Вороніна-Пригодій, Д. А., Глушко, О. З., Джурило, А. П., Кравченко, С. М., & Шпарик, О. М. (2025). *Інтеграційні процеси у галузі освіти в Європейському Союзі: стратегічні пріоритети, сутнісні характеристики та інноваційні практики: Аналітичні матеріали (препринт)* (О. І. Локшина, наук. ред.). Інститут педагогіки НАПН України. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-804-3-2025-257>
- European Commission. (n.d.). *Fleeing Ukraine: Support for education*. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-support-education_en
- Lokshyna, O., & Voronina-Pryhodii, D. (2025). European integration: classification and legal status of children from Ukraine in the EU in the context of migration and mobility. *Edukacja Zawodowa I Ustawiczna*, (10), 167–187. <https://doi.org/10.71358/ezu.2615>
- Orobchuk, D., Skintey, L., & Panchenko, T. (2026). Ukrainian distance education in double schooling of displaced children: Transnational educational spaces and family agency. *European Educational Research Journal*, 1–34. <https://doi.org/10.1177/14749041261424536>
- UNESCO. (2025, May 22). *New data insights reveal both progress and challenges for Ukrainian refugee students' education in Europe*. <https://www.unesco.org/en/articles/new-data-insights-reveal-both-progress-and-challenges-ukrainian-refugee-students-education-europe>

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У ФРН

Ольга ГАЙДУК, к.пед.н.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2290-6669>

У контексті становлення Європейського простору вищої освіти проблематика підготовки здобувачів ступеня доктора філософії набула міжнародного значення, привертаючи увагу національних та міжнародних кіл, зацікавлених у докторських програмах як важливому чиннику інноваційного розвитку Європи та окремих країн. З огляду на вищезазначене, особливий науковий та практичний інтерес